

Média és ökológia
Tizenhat hozzászólás
Sükösd Miklós tanulmányához

Manuel Castells
A valóságos virtualitás kultúrája

Michael R. Allen
Ez nem hipertext, hanem...
Bekezdések a textualitásról

Z. Karvalics László
Internet és társadalomtudomány:
a kutatás helyzete

Információs Társadalom

2004. IV. évfolyam 3-4. szám

Információs Társadalom

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

Alapítva 2001-ben

Szerkeszti: Z. Karvalics László – főszerkesztő
Kiss Aranka
Rohonyi András
Végh Sándor

Lapterv: Szépkilátás Stúdió

Kiadja:
Az „INFONIA” /Információs Társadalomért,
Információs Kultúráért/ Alapítvány

Szerkesztőbizottság: Nyíri Kristóf – elnök
Kolin Péter
Lajtha György
Székely Iván
Z. Karvalics László

A szám megjelenését a NKA és az NKÖM támogatta:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Szerkesztőség: 1111 Budapest Műegyetem rkp. 9. R. ép.
Tel.: 463 2526 Fax: 463 2547
e-mail: infvarsolyoirat@infonia.hu

Megrendelés átutalással: ERSTE BANK Hungary Rt
11600006-00000000-0230706.

/Kérjük, a befizetési csekkre írják rá: Információs Társadalom/

Készült az ERFO Kft. Nyomdaüzemében
Felelős vezető: Horváth László

ISSN 1587-8694

BEVEZETŐ

MÉDIA ÉS ÖKOLÓGIA

Az Információs Társadalom 2003. 3-4. számában jelent meg Sükösd Miklós „*Totális medialitás és ökocídium. Mediatizáció és fogyasztói társadalom: ökológiai médiakritika*” című írása. *VITA* rovatunkban most közreadjuk a beérkezett hozzászólásokat, s hivatkozási alapként újra közöljük a vitaindító tanulmány összefoglalóját is.

Sükösd Miklós, Z. Karvalics László Rövid előszó egy hosszú vitához	6
Z. Karvalics László Fantomra légvár	8
Dányi Endre Démon? Miféle démon?	14
Pásztor János Megjegyzések Sükösd Miklós tanulmányához	21
Pintér Róbert Ki felelős a bűnbeesésért?	26
Hamburger Béla A szikével ölni is lehet... (Reklámszakmai megjegyzések)	37
Kiss Ulrich SJ A Nyugat Alkonya II.	39
Dessewffy Tibor Levélféle az ökocídium lovasához	47

Hammer Ferenc [Chorus:] Television, the drug of the Nation...	51
Vay Márton Szemetek van, mégse láttok	56
Lányi András Egy hitvita menüpontjai	61
Takács-Sánta András Uraim, kérem, szabaduljanak meg tévhiteiktől!	69
Boda Zsolt A környezetszociológia felé	80
Székely Mózes A média hatása a világproblémákra (A tematizálás és a közvélemény alakulásának lehet- séges viszonyrendszere)	88
Pressing Lajos Az illúzió illúziója (Buddhista gondolatok)	98
Fonyó Attila Néma tévé, néma tavasz?	108
Szvetelszky Zsuzsanna, Oborny Beáta és Kertész Miklós Homo labilis	129

KLASSZIKUSOK

Manuel Castells

A valóságos virtualitás kultúrája: az elektronikus kommunikáció integrálódása, a tömegközönség átalakulása és az interaktív hálózatok kifejlődése*

Az emberi kommunikáció írásbeli, orális és audiovizuális modalitásai egyetlen interaktív hálózatban integrálódnak. A szerző ebben a fejezetben a tömegkommunikációs eszközöknek a kultúrára és a társadalmi viselkedésre gyakorolt hatásait elemzi. Ezután az 1980-as évek folyamán végbement átalakulásukat tárgyalja, melynek során a változatos, decentralizált „új médiumok” előkészítették a talajt az 1990-es évekre, a multimédia rendszerek kialakulásához, végül pedig a számítógépes hálózatok köré szerveződő különféle kommunikációs rendszerekkel, az Internet megjelenésével és az új típusú virtuális közösségek spontán kifejlődésével foglalkozik. Összeveti a különféle rendszerek konvergenciájának társadalmi dimenzióit és egybeolvadásuk lehetséges hatásait, s megállapítja, hogy az új kommunikációs rendszer hatásai révén kibontakozik a *valóságos virtualitás kultúrája*.

144

KALEIDOSZKÓP

Z. Karvalics László

Internet és társadalomtudomány: a kutatás helyzete

Az Internet-tudomány az elmúlt években végigment a diszciplínává válás útján. Létrejött mintegy félszáz lektorált szakfolyóirata, amelyek közül a legjelentősebbek bebizonyították, hogy ma már nemigen van modern társadalomtudományi ütközet digitális segédcsapatok nélkül. A referencialáncba szerveződő Internet-szakirodalom mára mintegy félezer kötetet számlál, kb. két tucat „klasszikus” és 50-60 szignifikáns munkával. Gyorsan növekedik a szakosított kutatóintézetű hálózat, a világon kb. félszáz frissen létrehozott intézettel és évente kb. 400 jelebb Internet-vonatkozású konferenciával. A szerző összefoglaló tanulmányában az egyre táguló kutatási univerzum tagolódását mutatja be, négyféle tengely mentén rendszerezve az Internettel kapcsolatos társadalomtudományi kutatásokat.

190

Örömmel tudatjuk olvasóinkkal, hogy Manuel Castells „Az információ kora” című monumentális trilógiája végre olvasható lesz magyarul is: első kötete, „A hálózati társadalom” 2005-ben jelenik meg a Gondolat Kiadó gondozásában. A kötet 5. fejezetét, melynek témája szorosan illeszkedik a számunk anyagához, mintegy előzetes „ízelítőként” a Kiadó szíves hozzájárulásával adjuk közre. – *Szerk.*

Joseph J. Esposito
A feldolgozott könyv

A „feldolgozott könyv” kifejezés nem a technológiára, hanem a tartalomra utal, és az új típusú e-könyv eltéréseit kívánja hangsúlyozni az „eredeti könyvvel” szemben, amely többnyire egyetlen szerző műve, és amelyet általában egyetlen személy gondolatainak megtestesüléseként fogunk fel. A feldolgozott könyv akkor jön létre, amikor az eredeti könyvet számítógépes hálózati környezetbe helyezzük. Egy könyv feldolgozása több mint pusztán automatizált kapcsolatok (úgynevezett *linkek*) beépítése a szövegbe: magában foglalja az alkotás aktusának módosulását, és arra irányul, hogy lehetővé tegye és elősegítse a könyv beilleszkedését különféle alkalmazások hálózatába. A szerző szerint a feldolgozott könyv alternatívát jelent az írói mesterség – és általában a könyvek – romantikus felfogásával szemben. Az így feldolgozott könyv jellemzően legalább ötféle funkciót tölthet be: lehet portál, platform, önmagára visszautaló szöveg, gépi komponens, illetve hálózati csomópont. Tanulmányában a szerző többek között arra a kérdésre keres választ, hogy az e-könyv vajon maga a tartalom, vagy pedig az a készülék, ami azt megjeleníti? Esetleg mind a kettő?

207

Michael R. Allen
Ez nem hipertext, hanem...
(Bekezdések a textualitásról)

A nyomtatás nagy változatosságot tesz lehetővé a textualitás terén, és éppen úgy alkalmas a jelentés merevségét felbontó, bonyolult kísérleti szövegek létrehozására, mint az elektronikus/digitális hipertext. A tanulmány bemutatja a hipertext adta új lehetőségeket, és kísérletet tesz annak bebizonyítására, hogy a hipertext eltérő formai vonásai ellenére sem jelent teljes szakítást a papírra nyomtatott szöveggel. A szerző elismeri, hogy a digitális megjelenési forma az olvasás teljesen egyedi módját hozza létre és ezzel a nyomtatás második forradalmát indítja el, véleménye szerint azonban maga a hipertext nem annyira forradalmi újítás, mint ahogy azt védelmezői állítják, és nem is veszélyezteti annyira a hagyományos könyvnyomtatást, mint amennyire attól ellenzői tartanak. Annak bizonyításához, hogy a hipertext nem váltja fel, hanem inkább továbbfejleszti azt, Laurence Sterne „Tristram Shandy úr élete” című XVIII. századi regényének elemzését használja fel.

236

KÜLFÖLDI LAPTÁRS-AJÁNLÓ

252

KONFERENCIAFIGYELŐ

259

Kedves Olvasó,

Folyóiratunk ezidáig 5 tematikus számmal jelentkezett. 2002-ben a kultúra-
evolúció-információ háromszögnek szenteltünk egy teljes válogatást, 2003-ban a Gaz-
daság és az Oktatás, majd idén az Internet és az Elektronikus Kormányzat témaköre
„érdemelt ki” önálló lapszámot. Hogy a tematikai sokszínűséget megőrizzük, a „köz-
tes” kiadásokban igyekeztünk minél változatosabb, sokszínűbb válogatást adni, hogy
a kitekintést megőrizzük a teljes problémauniverzumra.

Mostani számunknak is ezt a célt kellene szolgálnia, de ezt csak részben tudjuk
teljesíteni. Amikor a 2003/3-4-es számban megjelent Sükösd Miklós vitaindítója (To-
tális medialitás és ökokidium), akkor még nem tudtuk, hogy szerkesztőségünk szelet
vetett és vihart aratott. Az év folyamán sorra érkeztek a hozzászólások, így a környezeti
válság és a médiaszféra - ezen keresztül a fenntarthatóság és az információs társada-
lom erkölcsi princípiumainak keresése - tárgyában megindult vitafolyam közlésekor a
szempontok sokaságával szinte összefüggő képet sikerül adni a „zöld” dimenzióról.

Úgy alakult, hogy nemzetközi szerzőgárdánk (Castells, Esposito és Allen) ép-
pen a médiaszféra mélyszerkezetének boncolgatásával építik tovább ezt a diskurzust.
Castells „enciklopédikusan”, Esposito „paradigmatikusan” (az új minőségek leírási kí-
sérletével), Allen pedig „monografikusan” (a kulcsszerepekhez jutó hypertext-jelenség
újraértékelésével). A terjedelmi okok miatt így már csak egyetlen kitekintésre volt
módunk: az Internet-kutatás taxonómiájának megrajzolására vállalkozó írás mintegy
ellenpontot képez idei első számunkkal, amelyben azt jártuk körül, hogy az egyes tár-
sadalomtudományokat hogyan „járta át” az Internet mint téma.

Így nem marad más hátra, jövő évi számaink beharangozásával támasztunk elem-
ző kedvet a Nagy Információs Társadalom Utazás következő állomásaihoz. Azt már
biztosan tudjuk, hogy 2005-ben a civil információs társadalom és a privacy kérdései
állnak majd a középpontban. Két, ezidáig általunk szinte teljesen elhanyagolt terület,
amely azonban lépésről lépésre értékelődik fel. A civil szféra egyszerre lehet ellensú-
lya és partnere a még jóideig legnagyobb beavatkozási lehetőségekkel rendelkező po-
litikának, az információs önrendelkezés kérdésköre pedig az „egyéni dimenzió”, az
individuum szintjére lefordítható dilemmák felé irányítja a tekintetet (miközben egy
teljes közösségi-intézményi-szabályozási tér is felsejlik mögötte).

Maradjanak velünk, és akinek kedve támad, vállalkozzon rá, hogy saját tanulmá-
nyával vagy tapasztalataival tegye gazdagabbá jövő évi számainkat.

Z. Karvalics László